

УСТУПНАЕ СЛОВА К. А. ФЕДЗІНА

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

Калі б мне прапавалі: скажы, як у казцы, якое слова ідэяў савецкай літаратуры было самым добрым, дые самым злым? Я адкажу: «Самым добрым было слова вількага паэта — «Слухайце музыку рэвалюцыі» (Апладыменты). А самым злым было слова тых, хто схавалі ад рэвалюцыі за рубяжам і адтуль пакрыўжылі або шантаж — «не слухайце музыку рэвалюцыі».

Тэс савецкай інтэлігенцыі, роля яе ў сучасным сацыялістычным будаўніцтве, прыхільнасць да задач пабудовы камунізма і стварэння для гэтай мэты надзвычай складанай навуковай і матэрыяльнай базы — усё гэта праблема было Леніным, які заклаў асновы ўсёагульнай пісьменнасці і фарміравання інтэлігенцыі сацыялізма.

Савецкая літаратура з'яўляецца арганічнай часткай гэтай працы, якая і галоўны герой яе належаць да новага складу псіхічнага жыцця сучаснага чалавека.

Рэалізацыя гэтых фундаментальных задач мастака, які служыць адраднаму апарату руха-

віка ўяўлення. Змест твора адзін здольны абнаўляць усё разнастайнасці форм, усю разнастайнасць жанраў мастацкай літаратуры. Дваадзінства сутнасці прадмета і яго формы неаддзяльна.

Савецкая пісьменніцкая праца ў савецкай рэвалюцыі, жыццё ў ёй і мастацтвам сваім спаведуецца яе.

Паколькі палітычнае жыццё народаў неадрымае ад рэалізацыі, літаратура толькі ў абстрактнай форме быць прадстаўлена апазітычнай. Практычна яна адлюстроўвае святло і цені грамадства, што прымае яе працы.

У слове, з якім Цэнтральная Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза вельмі заўважна да нас з гэтай трыбуны і якое было з такой увагай выслухана, адзначаецца, што ў найбольш цяжкай для нашай краіны дні і гады выпрабаванняў савецкай літаратуры і мастацтва свайго гарачу прыхільнасці і вішчыне, справе Партыі, усёму савецкаму народу пераможна і ў абароне роднай зямлі Арміі. (Апладыменты).

Савецкі пісьменнік, сустраўшы з глыбокім, радасным хваляваннем Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета ССР аб унагародзе Саюза пісьменнікаў ордэнам Леніна, прымаючы высокую ўзнагароду з пацуючым шчырай ўдзячнасці і ад усёй душы выказваючы неаддзяльна свайго будучага яе ў Радзімай, сацыялістычнай дзяржавы, якая будзе камунізм. (Апладыменты).

У сучаснай рэвалюцыі дні савецкай пісьменніцкай працы прыводзяць да міжнародных падаў і спыняючы сабылі пільны погляд на звароце Канферэнцыі навуковых і рабочых партый у Карвалы Варша да міжнароднага прагрэсіўнага інтэлігенцыі з заклікам аб'яднаць калектыўныя намаганні ў абароне Еўропы ад пагрозы ваіны і фашызацыі. (Апладыменты).

Савецкі пісьменнік зноў напамінаючы палітычнае пытанне Горкага, які ў 30-х гадах папярэджаў аб надыходзячай ваіне: «З кім вы, майстры культуры?» — і прыкладуць жыццё наватанні ў змяненні свайго барацьбе за ўмацаванне міру і бяспекі на «супрацьпастаўленне». (Апладыменты).

Дэмавольны дарогі стварыць, скончыць маё слова напамінаючы лозунгу такога блізкага нашай гуманістычнай літаратуры: свету — міру! (Працягваю апладыменты).

СУЧАСНАСЦЬ І ПРАБЛЕМЫ ПРОЗЫ

Пераказ даклада сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў ССР Г. Маркава

Мы можам з поўнай дастаўкай сцвярджаць, што паміж III і IV з'ездамі пісьменніцкай гаворы Г. Маркава, шматлікіх савецкай літаратуры развіцця пільна ішла на шляху, укажанага партыяй. І дастойна прыняла рэвалюцыйныя традыцыі, закладеныя лепшымі майстрамі сацыялістычнага мастацтва. Вернасць гэтым самым традыцыям, наша глыбокая перакананасць ў іх гістарычным наватарстве і невычэрпных магчымасцях для сапраўды мастацкай творчасці былі рашучай умовай нашых поспехаў і нашага руху наперад.

Адпаведна ленынскія нормы ва ўсім грамадскім жыцці, партыя працавала ласалася на сваёй аб'ёмі і значэнню работы, выклікаючы новы ўздым народнай ініцыятывы і энэргіі. Асабліва мы гэта адчулі пасля наступнага года (1964 г.) Пленума ЦК КПСС і наступнага Пленума ЦК, а таксама пасля XXIII з'езду партыі. Гэтыя адпаведныя ўздзеянні партыі на жыццё самым пісьменніцкім членам закруціла і літаратуры. Пісьменнікі абавязаліся пачаць аднавіцца за справу камунізма і лёс свайго папярэдняга разуменне вядліка ролі свайго роднага народа і яго паўнавага гістарычнага вопыту ў сусветным развіцці.

Наша савецкая літаратура была і застаецца палымым і настольным барацьбітом за ідэйную гуманізму, пралетарскага інтэрнацыяналізму, за мір паміж народамі, за сацыялізую і нацыянальную свабоду, за демократыю і сацыялізм.

Стала асабліва адпаведна рэвалюцыйна-пераўтваральна роля савецкай літаратуры. Яна усё больш смела асветляе вузлыя моманты нашага наступнага руху. Імкненні прыкрасці ў глыбіню складаных праблем і супрацьпастаўленні сучаснага грамадскага развіцця ва ўсім яго асяпленні.

Матчына, нідэ так моцна не выяўляецца гэта рыса, як у цэлым пакоў твораў нашай прозы аб сельскім жыцці. Дакладчык гаворыць пра становішчы асіну чытачамі нарысаў В. Авічкіна, Я. Дорана, Л. Іванова, Г. Радава, Г. Абрамава, Ю. Смула, Г. Траяпольскага, раману і апавесці В. Фаміні «Паміж зямлі», М. Аляксеева «Хлеб — імя казюна», С. Круціліна «Ліпці», П. Паскурныя «Горкі травы», У. Цендракова «Падзеіна — век кароткі», Я. Мальцава «Зайздзі ў конны дом», С. Бабаўскага «Бунт сямю».

Падкрэслівана, што літаратура сваім даследаванням дапамагае партыі выпрацоўваць тую пільную лінію, якая павінна быць існаваць ужо ў сельскае жыццё шмат вількіх і спрыяльных змен, ён прыводзіць у якасці прыкладу раман І. Авікуса «Вёска на раздаражжы». У гэтым рамане паказаны і радасці і цяжкасці калгаснага вёскі. Ярка выражана пазіцыя пісьменніка, яго адносіны да жыцця, у якіх працягваюцца народны, партыйны пункт погляду на усё, што адбываецца.

Дакладчык называе і творы іншага роду, з ініцыятыўнага, у прыватнасці апавесці Б. Мажаева «З жыцця Федара Кузькіна». У гэтай апавесці не закрануты істотныя бакі сучаснага вясковага быцця, не паказаны сілы, якія выражаюць карнічны імкненні шматлікіх калгаснага вёскі. Таму і вастрыя твора стала ўспрымаць і пачаць зноў крытыкі сапраўднага іспадкавання вясковага жыцця аказваюць наварожым і дробным.

Г. Маркаў гаворыць аб неабходнасці стварэння шматлікіх вобразаў сельскага працяўнаго, якія дастойна адлюстроўвалі б сённяшняе дзень нашай вёскі. Імяна ў гэтым напрамку ідуць цяпер творчыя пошукі многіх пісьменнікаў ва ўсім браціх літаратурах.

З вількіх цікавасцяў была сустрача апавесці Ч. Айтматова «Бывай, Гюльсары!». На прыкладзе яго творчасці мы з адпаведным бачым перамясціць нашых традыцый, творчую садрожнасць літаратурных пакаленняў. Апавесці раскрывае высокі сэнс з'явы, якую мы абазначаем паняццем «савецкі чалавек».

У адрозненні Табанова пісьменнік паказвае звычайна кірпачка сельскага, сапраўды тыповага героя часу, складанай моцны характар. Творчасць Ч. Айтматова разам з тым пераканаўча паказвае, што сёння нацыянальнае ў мастацтве ўжо не толькі каларыт, як гэта часта бывала раней; нацыянальнае сёння напуноена і праінава сацыялістычным зместам, і таму яго агульнае, савецкае і належаць на праву ўсім разам і кожнаму паасобку.

Гады, якія аддзяляюць нас ад III з'езду пісьменнікаў, працягвае прамога. — гэта гады вельмірага навукова-тэхнічнага прагрэсу ў краіне, які выклікаў і будыны змены на карце развіцця прадукцыйнага сіл, і новыя якасныя зрухі ва ўсім галінах прамысловасці і будаўніцтва. Натуральна, што чалавек, які амяшчаў гэты гіганцкі задачу, не мог не прыцягнуць увагі літаратуры.

Найбольшы поспех выпаву на долю тых пісьменнікаў, якія, не палюючыся творчымі цяжкасцямі, пастараліся выявіць новыя рысы ў абліччы работы, вучэння, гаспадарніка, партыйнага кіраўніка, уласна і ў шасцідзясятых гадах XX стагоддзя.

Адзін з твораў гэтай рады — апавесці В. Іванова «Знаёмыя вясковы». Аўтар іскрава перадаў у ёй і разнастайныя пошукі, і напал чалавечых страсцей у рабочым калектыве. І, што самае істотнае, пісьменнік паказаў новы тым рабочага чалавека, новыя рысы яго маральнага аблічча, новы крытэрыі ў ацэнцы ўласнага духоўнага свету і усёй навакольнай рэалізацыі.

Увага да этычнай асновы дзейнасці савецкага чалавека, высокая мера патрабавальнасці да чалавека, да таленту, праблемы маралі, якія наша літаратура ставіць і развівае з першых сваіх крокаў — усё гэта ёсць ў лепшых творах пісьменнікаў нашых дзён. У такіх, напрыклад, як раман В. Палыга «На дзікім беразе» або «Тронка» А. Галчара, або «Ма-

гутная хваля» Ш. Рашыдава. Глыбокі сацыяльна-псіхалагічны характар твораў, рознастайнасць і ініцыятыўнасць у рамане Ю. Траяпольскага «Наталіне снігі». Безумоўна цікавасць маюць творы А. Чакоўскага «Год жыцця» і «Дарогі, якія мы выбіраем», раман А. Мухтара «Валюныя», Б. Кербабаява «Небіт-даг», М. Гусейна «Чорныя снілы», Ф. Тэурна «Грымучы парог».

Літаратура апошняга сямігоддзя, падкрэсліў дакладчык, працягвае вострую цікавасць да навуковых пошукаў. Створана нямаля кніг, у якіх жывое літаратурнае слова спалучаецца з грунтоўным навуковым зместам. Атрад пісьменнікаў, якія працягваюць у свет навуковых адкрыццяў, значна вырас.

На думку Г. Маркава, адна з самых значных і цікавых з'яў літаратурнага жыцця апошніх гадоў — шырокі прыток маладых творчых сіл. Маладыя пісьменнікі шчыра і ўсхвалявана расказвалі аб сваёй працы, цікаваліся і складаліся духоўнага развіцця свайго пакалення, радасці і беды, якія выпалі на іх долю. Сапраўды, хіба можна ўявіць сёння нашу прозу без твораў А. Кузняцова, Ю. Марцінчычуса, У. Чывілінкі, В. Ліпатава, Н. Думбадзе, В. Акісана і многіх, многіх іншых?

У свой час, выкарыстоўваючы вядомыя складаныя нашага духоўнага жыцця, якія суправаджаў працэс пераадолення вількіх культур асобы, нашы ідэйныя ворагі ўсяляк раздувалі версію аб тым, быццам бы ў савецкай літаратуры ўзнік востры канфлікт пакаленняў. Нам і тады было ясна, што ніякага канфлікту ў нас няма, што маладыя пісьменнікі, якія ідуць у літаратуру, імкнучы па-свойму выразіць свой час, але ў сваіх ідэйна-мастацкіх пошуках бываюць часам аднабаковыя, суб'ектыўныя, не навуковыя і яшчэ асноўнае з'явы рэалізацыі строга аб'ектыўна, паказваюць іх у гістарычным развіцці. Аднак у цяперашні час, у карнічны сваіх імкненнях, маладыя пісьменнікі былі адзіны з усёй савецкай літаратурай. Як і ўсе мы, маладыя пісьменнікі былі ахвотным жаданнем праці, больш выраза ўзанаўчы вобраз нашага сацыялістычнага чалавека.

У дакладзе ўважана і на некаторыя выдаткі ў творчай рабоце маладых літаратураў. За сучасна «тапанне» некаторых маладых пісьменнікаў вакол фігуры інфантальнага юнака, які ішчэ нічога не даў грамадству, але прэтэндуе быць суддзёй і свайго і старэйшага пакалення. Было яўна несправядлівасцю, калі сапраўды малады герой, які стаў на рашучых участках сацыялістычнага будаўніцтва, аказваўся або за межамі такіх твораў, або атрымліваў не то асветленне, якое ён варты па сваёй духоўнай зматаніраванасці.

Аднак у маладой прозе побач з гэтай тэндэнцыяй была і другая, больш пільная, і яна ў канчатковым выніку даказала сваю жыццёвасць і сваё ідэйна-эстэтычнае перавагі. Гэтай тэндэнцыяй мы абавязаны з'яўленнем лепшых твораў пра маладога чалавека нашых дзён, такіх, як «Малада-зелена» А. Рэжымчука, «Стрыжаны» В. Ліпатава, «Дзючыты» В. Беднага, «Прамыя лініі» В. Макавіна і многіх іншых. Сваёй сваёй вельмі слава пра духоўнае аблічча маладога савецкага чалавека пісьменнікі старэйшых пакаленняў — М. Слукіні, М. Бубянаў, В. Панова, В. Ажаеў, У. Салаўхі.

Шматлікая савецкая проза за апошнія гады ўтварыла цэлы пласт літаратуры пра Вялікую Айчынную вайну. Мы можам ганарыцца, што літаратура пра гэтыя падзеі нашых народаў у ваіне з вількіх сілай прачула ва ўсім свеце. Лепшыя творы пра Вялікую Айчынную вайну, напісаны ў апошнія гады, прыцягваюць шырокім ахапам суровай і драматычнай рэалізацыі ваенных гадоў, непахісным аптымізмам, народным верай народа ў справядлівасць нашай гістарычнай справы.

Прычыновае значэнне для літаратуры мела ў свой час з'яўленне апавядання М. Шолыха «Лёс чалавека». Магутны талент пісьменніка зноў паказаў, якую суровую працу і якую складаную і якую чалавечых пацуду з'яўляюцца адраднае людзям літаратура сацыялістычнага рэалізму.

Вобраз ваеннага часу, перажыванні савецкіх людзей, іх настрой думак у вядзёную частку народнай ваіны выказаў К. Федзін у рамане «Касцёр». Раман К. Сіманава «Жывыя і мёртвыя» і «Салдаты не нараджаюцца» можна без перабольшвання назваць самымі папулярнымі і кніг пра ваіну. Сваё асабліва месца заняла кніга С. Смірнова «Врэсцкая крапсцэ».

Вількі паток літаратуры пра Вялікую Айчынную вайну ішчэ не азначае, што гэта тэма вычарпана і вырашаны ўсе творчыя задачы. Далёка не ўсе кнігі былі на вышыні ідэйна-мастацкіх патрабаванняў грамадства. Назіраўся крэн некаторых пісьменнікаў у бок толькі першага, самага горкага перыяду ваіны. Усё ішчэ бедна прадстаўлена ў нас у прозе сучаснае жыццё арміі і флоту.

Дакладчык падкрэслівае значэнне гісторыка-рэвалюцыйных тэм на парозе 50-годдзя Савецкай дзяржавы і 100-годдзя для нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. За апошнія гады з'явіліся значныя творы гістарычнага і мемуарнага жанру, а таксама дакументальна-біяграфічнай прозы. Новай і шматбагатай з'явай сталі калектыўныя зборнікі, якія ўключаюць гісторыю Камуністычнай партыі, біяграфічныя нарысы пра дзеячы рэвалюцыі, пра ленынскую гвардыю, пра барацьбітоў міжнароднага камуністычнага руху.

Значна пільна той факт, што за апошнія гады пісьменнікі стваралі на гісторыка-рэвалюцыйна тэм творах манументальнага жанру. Дакладчык характарызуе раманы і апавесці М. Стальмаха, усхваляваючы твор В. Смірнова «Адкрыццё свету», раман І. Мелека і А. Нурпесава, «Сцяпавыя баллады» І. Друцэ. У кнігах аб нашым мінулым, аб людзях 20-х і 30-х гадоў новымі грамадзянства майстэрства пісьменнікаў старэйшага пакалення Л. Ляонава, М. Ціханова, К. Паустоўскага, В. Катаева, Л. Собалева, Я. Пярцічна,

І. Эрэнбурга, Шмат і пільна працавала над стварэннем папулярных кніг пра Маркса і Энгельса Г. Серабракова.

Вількі ўклад у літаратуру гэтых гадоў, прысвечаны гістарычнаму шляху савецкага народа, унеслі таксама і іншыя вопытныя майстры савецкай прозы: Г. Ю. Смолін і П. Пяті, М. Аібен, Т. Салдыбеў, С. Мухомар і А. Саксе, А. Гуаінін-Гуаінін і В. Кочэў, М. Рымленка і Г. Федасеў, І. Чабану і К. Гамсахурдыя, Г. Халонаў і Я. Пярмяк, В. Тэкеелян і М. Сланішкі, Л. Нікулін і С. Тэрэпя, А. Васільеў і Д. Шангелая, Д. Ікрам і І. Вільды, В. Кетліска і А. Хінт.

Г. Маркаў гаворыць аб вельмі важным значэнні вобраза Уладзіміра Ільіча Леніна, які ўжо рад дзесяцігоддзя валодае творчым уяўленнем нашых пісьменнікаў. Ён адзначае разумную, прасякнутую адчуваннем велічы гістарычнага моманту апавесці Э. Казакевіча «Сіні сшытак», які раман-хроніку Марыты Шагіня «Першая Усерасійская», паэтычную апавесць В. Катаева «Маленькі жалезныя дзверы ў сцяне», багата на матэрыялу раман А. Капцэлава «Вількі зачыні» і «Узгарыця поляны», лірычную апавесць Прыляжэвай «Дзвосны год» і раман С. Дангулоў «Дыпліят» ахопліваюць шырокае кола падзей і асоб, апавядання і апавесці Э. Драбінкай, С. Винаградскай, В. Целюгова, З. Вакраескай. У праціную творчасць у гэтыя гады ўвайшлі многія многія імяны з браціх літаратуры, і ў прыватнасці прадстаўнікоў маладых народаў Савецкага Саюза. Тут можна назваць найакажы пісьменніка Г. Ходжэра, які выступіў з добрым раманам «Вількі дом», ніху В. Сагі, які апублікаваў кнігу таленавітых апавесцей і апавяданняў, мансі Ю. Шасталава — аўтара вядомага раман «Сіні вестар Касліна».

Дакладчык пераасярае ад спроб спрашці і аспраціць важныя падзеі мінулага. Выклікаюць заклапочнасці і асобы адступленні ад гістарычнай праўды, якія, на жаль, сустракаюцца і ў мемуарах, і ў белетрыстыцы. Асабліва неарыяны тут мадэрнізацыя фактаў, суб'ектыўнасць у трактовцы падзей і рамані С. Дангулоў «Дыпліят» і ахопліваюць шырокае кола падзей і асоб, апавядання і апавесці Э. Драбінкай, С. Винаградскай, В. Целюгова, З. Вакраескай. У праціную творчасць у гэтыя гады ўвайшлі многія многія імяны з браціх літаратуры, і ў прыватнасці прадстаўнікоў маладых народаў Савецкага Саюза. Тут можна назваць найакажы пісьменніка Г. Ходжэра, які выступіў з добрым раманам «Вількі дом», ніху В. Сагі, які апублікаваў кнігу таленавітых апавесцей і апавяданняў, мансі Ю. Шасталава — аўтара вядомага раман «Сіні вестар Касліна».

Савецкая літаратура, гаворыць далей Г. Маркаў, атакі інавацыяў за стварэнне новага грамадства, за выхаванне чалавеча камуністычнага тыпу, з першых іх дзён свайго існавання страгна выступала супраць усёго стара, што тармозіць рух наперад. Мы працягваем гэту традыцыю. Па-ранейшаму для нашай літаратуры характэрны пільнае, рэалістычнае бачанне, вастрыя і смеласць партыйнай думкі, высокая патрабавальнасць і пацуду глыбокай аднавіцца за ўсё, што робіцца ў нашым агульным доме. Пасля гістарычных рашэнняў апошніх партыйных з'ездаў і Пленумаў мы, як ніколі, заклапочаны ліквідацыяй таго, што перашкаджала нам жыццё і працаваць.

Не ўсе, вядома, пісьменнікі і далёка не адразу аразумелі найбольш пільныя пазіцыі сэнс партыйнай крытыкі. І партыі, і разам з ёй Саюз пісьменнікаў прыйшоўся інавацыя пачаць працаваць, каб пераадоліць асобныя перажыванні ванаў, нават творчы злыя і некаторыя літаратура, і звярнуць пісьменніцкую ўвагу на жыццёва-рэалістычнае, стваральную ролю крытыкі ў будаўніцтве новага грамадства.

Цяпер, калі мы азіраемся на працяжыце, мы перанаканены, што і дыскусіі па вострых пытаннях літаратуры, і сутыкненні поглядаў рухалі нашу думку наперад, наводзілі літаратуру на складаныя праблемы жыцця грамадства і чалавека. Мы на праву можам ганарыцца тым, што ў гэтых сутыкненнях і дыскусіях перамагалі пункты погляду, якія выніклі з карнічных асноў і традыцый нашага сацыялістычнага мастацтва, з асноўных прынцыпаў мастацкай палітыкі партыі.

Мы і надалей будзем спрачацца, адзін аднаго пры гэтым, дзе чужародныя напільны і ўпільны буржуазная ідэалогія, а дзе іяльня пашукі новага, прадкідванняў імкненнем мастаца ўзяць самае вострыя, самае іяльня праблемы сучаснасці. У першым выпадку, калі гутарка дзе аб буржуазных упільных, мы будзем і надалей неспрыяльна шчыра і паслядоўна ў абароне нашых рэвалюцыйных традыцый, ва ўмацаванні і далейшым паглыбленні ідэйна-эстэтычных прынцыпаў сацыялістычнага рэалізму. А ў другім выпадку мы будзем працягваць максімум чупасці, добразначнасці і таварыскай увагі да наватарскіх імкненняў пісьменніка.

Нельга, гаворыць далей прамога, закрываць вочы на тое, што за апошнія гады паток шэраў, рамесніцкай і так званай забавнай, а па сутнасці свай, мяшчанскай літаратуры мае тэндэнцыю павялічвання. Трэба вельмі сур'ёзна думаць аб тым, як ахаваць чытача ад усялях літаратурных надробкаў.

Нашы кнігі, гаворыць у заключэнне дакладчык, павінны быць прысвечаны страсным заклапленнем вількіх работай веку, накіраванай на вызваленне чалавечата ад бруду і брыдоты буржуазнага вестарнардку. Мы глыбока перакананы, што нашы правераныя жыццём ідэйна-эстэтычныя прынцыпы працягваюць, што мастацтва рэалістычнай прозы — і раман, і апавесць і апавяданне, і нарыс, — як паказвае вопыт, мае неабмежаваныя магчымасці для свайго ўдасканалення, для свайго руху ў глыбіню жыцця.

Прынятае Цэнтральнага Камітэта нашай партыі з'езду пісьменнікаў з найбольшым напамінае нам аб высокім творчым абавязку мастацкай інтэлігенцыі Савецкага Саюза, аб непарыўнай сувязі нашых пісьменнікаў з жыццём народа, з практычнай будаўніцтва камунізма, аб неабходнасці стварэння твораў «сапраўды вількіга камуністычнага мастацтва», да якога заклікаў Ленін.

СЛОВА АБ ПАЗЭІІ

Пераказ даклада М. Дудзіна

Шматлікая савецкая брацтва пазэіі — брацтва шчодрых душ, жыццё і жывы высокі ідэйны нашай ленынскай рэвалюцыі, — так пачаў свой даклад аб пазэіі М. Дудзін.

Ля вытокаў савецкай пазэіі ўзвышаецца гіганцкая постаць Уладзіміра Маякоўскага. Водбіск яго славы ляжыць на гісторыі нашай савецкай пазэіі, на гісторыі сусветнай прагрэсіўнай пазэіі нашага стагоддзя. Працаваць, іяця адбываюцца ў сучаснай пазэіі, таксама складаны і супрацьпастаўлены, як і сама пазэіі. Сучаснаму паэту немагчыма жыць і працаваць, не адчуваючы душой намагацца ўсёго сусветнага прагрэсіўнага брацтва пазэіі. Сучасны паэты вышэй і большыя, як і пат інтэрнацыянальна, чым глыбей нацыянальна карніны яго пазэіі.

Дакладчык гаворыць аб традыцыях, на якіх выхоўвалася сучасная савецкая пазэіі. Вількі руская літаратура свайм сусветным гуаннем у многім абавязана таму, што ў яе вопыце ляжыць вопыт сусветнай літаратуры. Сцвярджаючы сваю нацыянальную сутнасць, яна разам з тым заваявала вяршыні сусветнай культуры.

Даўным даўно Гамер і Шэкспір, Сервантэс і Дайкенс, Іосен і Марк Твен, Гюго і Уітман, Шылер і Рэмбо, Омар Хайям і Рамаданат Тагор сталі мастакамі, якія размаўляюць на рускай мове, і без іх цяжка ўявіць сабе літаратурны працэс, які адбываецца ў нас. Дзе гэта і не дзюна, таму што праўдарадуская рэвалюцыя У. І. Леніна выстаўляе такую праграму адносна да культурнай спадчыны мінулага, якая забяспечыла безжалюства, творчыя адносіны да лепшых твораў класічнай літаратуры.

У крамлёўскай кабінэце Уладзіміра Ільіча Леніна, на яго рабочым стале, разам з кавалкам чыгуны, прысланым Леніну рабочымі першай распалення пасля рэвалюцыі дошны, ляжыць томік Федара Цюцэва, геніяльнага рускага паэта-філосафа. Стары томік, з якім Ленін не расставаўся ўсё жыццё.

Рэвалюцыя з'явілася магутным імпульсам да развіцця браціх нацыянальных літаратур Савецкага Саюза гаворыць далей дакладчык. Яе зноў стварылі Маякоўскі, Блок, Ясенін, Шкнаў і Вагрыцін, Асееў, Лугаскі і Святлоў, Купала і Колас, Тыміна і Сасюра, Табідзе і Чарніц, Цадаса і Кязым, Перац Марк і Акіпан.

Рэвалюцыя і грамадзянская ваіна на многія гады вызначылі пафар развіцця ўсёй манаганцыянальнай савецкай пазэіі. Тама сутычкі двух светлаў і рэвалюцыйнага пераўтварэння жыцця, героіка барацьбы за савецкую ўладу і, нарэшце, энтузіязм будаўнікоў новага жыцця, будаўнікоў сацыялізма насычалі сабой новую рэвалюцыйную пазэіі.

Маякоўскі ў свой час з непрытоенай радасцю адзначаў, што ў нас у краіне «разуменне вершаў вышэй даваеннай нормы». Сённяшні дзень савецкай пазэіі — гэта фантастычны тыраж пазэіі з абнавіленай гэта святы пазэіі, якія сталі сапраўды народнымі.

Далей М. Дудзін гаворыць аб найбольш значных і папулярных пазэіічных выданнях, да якіх у першую чаргу адносіцца «Віляцкая пазэіі», заснаваную іяця А. М. Горкім. Віляцкая стала настром брацтва пазэіі, значэнне яе пераросла першапачатковыя рамкі. «Віляцкая савецкай пазэіі», «Скары лірычнай пазэіі», «Віляцкая краін Латвінскай Амерыкі», «Віляцкая выбрана лірыкі», зборнік «Дзень пазэіі» — сведчанне грандыёзнай нашай пазэіічнай дзяржавы. Развіццё і шырыня гэты магутны паток — наш найбольш іяльня. Сёння нам неабходны такія выдаткі, якія пачаць пільнае аб яго выдаткі, якія пачаць пільнае, падкрэслівае дакладчык.

Цяпер цяжка сабе ўявіць пазэіі, якая друкуецца на рускай мове, без вершаў С. Чыкава, Э. Межаляйска і А. Куляшова, К. Куляева і А. Сакіяна, М. Турсун-заде і С. Вургуна, І. Сепера і Я. Рафіна.

У справу абліжання культуры ўклалі свой талент і працу як перакладчыкі М. Шкнаў і В. Пастэрнак, П. Анталюска, М. Забалоцкі і А. Пракоф'еў, І. Сільвінскі і В. Лугаскі, С. Ліпкін і У. Дзяржаўн, Н. Грабнэў і Я. Казлоўскі, В. Звягінцава і

СУЧАСНАЕ РАЗВІЦЦЕ ТРАДЫЦЫЙ САВЕЦКАЙ ДРАМАТУРГІІ

Пераказ даклада А. Салынскага

Савецкая драматургія на працягу паўстагоддзя дае жыццё тэатральному мастацтву, кінематографу, тэлебачанню і з'яўляецца вельмі прыкметнай плёнай сілай у духоўным жыцці нашага грамадства.

Развіваючы самаасядомасць грамадства, у цэнтры якой стаюць быт і вобраз інтэлектуальнага, дзейнага героя. Чалавек сапраўды сучасны, які актыўна змагаецца за ўсталяванне новых ідэалаў, унікае перад намі толькі тады, калі мастак палымна ўрываецца ў жыццё.

У аснове нашага тэатра, драматургіі, аднаго дакладчык, гэтак жа, як і ў аснове ўсёй савецкай літаратуры і мастацтва, з самага іх узнікнення, закладзена лінгвістычная думка аб набліжэнні мастацтва да народа і народа да мастацтва.

Падзвіг сённяшняга дня — гэта самаадданая праца на заводзе, будоўлях, палях, у навуковых лабараторыях, гэта герцаўна служба ў нашых войсках, гэта бескампрыміснае пераадоленне ўсіх перашкод.

А. Салынскі характарызуе рад п'ес, у якіх найбольш поўна адлюстраваліся новыя рысы развіваючайся драматургіі, падкрэслівае, што традыцыі савецкай драматычнай літаратуры складваліся ў разнастайнасці розных мастацкіх плыняў, розных талентаў і стыляў, смелага пошуку ў гэтых зместу і формы.

Вялікі раздзел даклада прысвечан развіццю і ўзагажэнню традыцый драматычнай формы. Разглядаючы асаблівасці інтэлектуальных п'ес, псіхалагічных драм, прамоўца лічыць, што драматургі настолькі шукаюць нейкую перапынку паміж ім, дазваляючы велічы характараў і драматызму ідэй.

Значнае месца ў сваім дакладзе А. Салынскі адводзіць характарыстыцы твораў, у цэнтры якіх — вобраз рабочага краіны сацыялізма. З п'ес апошніх гадоў ён называе «Іркуцкую гісторыю» А. Арбузава, «Ленінградскі праспект» І. Штона, «Чалавек ідзе якар» І. Какумава.

Савецкая драматургія ўзагажэнца з прыходам у яе новых маладых пісьменнікаў, якія свежае сваіх талентаў уносяць новыя рысы ў літаратуру і садзейнічаюць развіццю яе лепшых традыцый. Пасляхова выступаюць у драматургіі Э. Радзінскі, Л. Усцінаў, А. Дабленскі, А. Мамедэў, Ю. Эдліс, В. Раздольскі, Л. Мітрафанав, Ц. Шапкин і іншыя.

Шмат было напісана тэксма п'ес, у цэнтры якіх — вобраз савецкага селяніна, каласніка. Але літэр для ўсіх відчова, адназначна далакчык, што мы не маем права абмяжоўвацца ілюстрацыйным паказам вясні. Неабходна паглыбіцца ў сутнасць грамадскіх, знамянічных праблем, ва ўсёй паўнаце і рэальнай складанасці раскрыць навіну працы сялян.

Заклуччы раздзел свайго даклада А. Салынскі прысвечвае тэатральной крытыцы. Ён адзначае, што нярэдка ўзнікаюць на шытэ слэбы, дэкларацыйныя п'есы, якія ілюструюць жыццё. Крытыкі вельмі часта паўтараюць адны і тыя ж ісціны, «прыкладваючы» іх да неадольных з'яў літаратуры.

Развіваць традыцыі народнасці, развіваючайнага гуманізму і партыйнасці можна толькі пры грамадзянскім падыходзе да жыцця, пры актыўным усталяванні ідэй партыі, выступаючымі станоўчага пачатку, які зыходнай пазіцыі мастака.

На думку дакладчыка, крытыка наша — вузкая ў сваім прыхільнасці. Радуемся, бачачы чалавеча з шырокім поглядам на рэчы, які захавалі шчырасць падыходу да розных пісьменнічых і рэжысёрскіх імён.

ВЯСНОЙ — НА ВЯСНЕ ЖЫЦЦЯ СВАЙГО

Змітрок БЯДУЛЯ

Смерць класіка ў юначым узросце — вялікая гора для любой літаратуры свету. Тым большае было гора для зусім маладой беларускай літаратуры, калі ён пакінуў «вясной» — на вясне жыцця свайго» Максім Багдановіч. Бяліма перажывала смерць свайго выдаткава сына Беларусь, шчырае сэрца яе маладой і нешматкай тады інтэлігенцы.

Кожны з нас неспрыяльна чакаў усё новых і новых твораў яго. «Пацёркі зор» з чужога Яраслаўля чаравалі нас тонкасцю і выразнасцю сваёй паэзіі.

«Прыліці ж тады ты на магілу» — зяртаецца вялікі пясняр да зямлі на лод староўскай беларускай песні; у другім вершы паэт так жаліцца: Даўно ўжо целама я хварэю і хвор душой.

З таго часу мінула паўстагоддзе. Адаючы дамы павагі двум песнярам нашага народа, хочацца нагадаць словы Змітрака Бядулі пра Максіма Багдановіча ў 50-й ідэоці з дня смерці выдаткава нашага паэта.

Некалькімі характэрнымі штырхамі Багдановіч даў цэлы жыццё малюнак, нібы старадаўняй барэльфе з цудоўнымі арнамантамі. Яго верш папраўдзе «звініць як зоры» і «скрыжывае» з халодных каменяў.

«Прыліці ж тады ты на магілу» — зяртаецца вялікі пясняр да зямлі на лод староўскай беларускай песні; у другім вершы паэт так жаліцца: Даўно ўжо целама я хварэю і хвор душой.

ПЛАЧ, бедная Беларусь! Лі слёзы — я доля агарнулі цябе... Ты страціла аднаго з найлепшых сыноў тваіх... Аспрацецівай, нівы нашыя, бары і пшчыны... Той, каторы авлаў вяс у сваіх цудоўных лірычных песнях, пайшоў ад нас...

Шмат у нашым жыцці ёсць дарог, А вядуць яны ўсе да магілы. За ўсё час свайго літаратурнага працы ён чэста ў верхах успамінаў аб тым, што ён хутка памрэ:

«Прыліці ж тады ты на магілу» — зяртаецца вялікі пясняр да зямлі на лод староўскай беларускай песні; у другім вершы паэт так жаліцца: Даўно ўжо целама я хварэю і хвор душой.

Шмат ты ад яго спадзявалася, бедная Беларусь! Праўда, шмат ён зрабіў, але мог шчырэ зрабіць болей. З таго часу, калі купілі з граздзей пера бога, паравышыся, пацёркі зор, што «так маркотна і пільна на край мой радзімы глядзіць», з таго часу ўжо восем гадоў, як пачаў свае першыя вершы ў газеце «Наша Ніва».

Не кувай ты, шэрая зямлю, Сумным гукам у бары. Мо і снайжак, што я жыці буду, Але лепш не гаварыць...

«Прыліці ж тады ты на магілу» — зяртаецца вялікі пясняр да зямлі на лод староўскай беларускай песні; у другім вершы паэт так жаліцца: Даўно ўжо целама я хварэю і хвор душой.

ЁН ГЛЫБОКА Вывучаў вусную паэтычную народную творчасць, з якой выйшла наша літаратура.

ЗАПАВЕТА МАЙСТРА

ПЕРАЧЫТАЮЧЫ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

Любоў да фальклору, да гэтага свету народнай паэзіі, выхоўвалася з дзяцінства, бо бацька быў вядомым фальклорыстам і этнографам. Паэзія паэта дасканала дасладала творчасць Шаўчэнка, налісаў аб ім спецыяльны артыкул, гадоўную ўвагу акадэмічна на тэхніцы народнага верша, які вялікі Тарас даў да найвышэйшага ўзроўня. Выпты гэты даў магчымасць яму лепш зразумець сакрэты купалаўскага верша.

аснову. На аснове народнага, уздушы, як кампас, народны дух, наша паэзія павіна павярнуць на шырокі, у бліжэйшую даль пралеглы шлях. Вось найважнейшы праразліваці формула. Паэт як бы адчуваў тую стывалыя бітвы, якімі было ахоплены наша ўзыходжанне. Яму было нялёгка. Яго не заўсёды разумелі, за спробы з дапамогай сусветнай культуры пашырыць стывалы разнастайнасці яго лапараклі ў кніжнасці.

Спачатку можа здацца неверагодным, як яму ўдалося дасягнуць усёго гэтага пры невысінным узроўні тагачаснай стылістыкі. Знаемчыся са стылістыкай ранішай паэзіі нашай літаратуры, мы бачым, як цяжка давалася самая простая стывалыя задача ў пластах нетрадыцыйных. У напружанай стывалыя практыцы яму, вядучы, дамагаючы пераключы ў сваёй пераключы практыцы ён, маючы, не абмянуў вольнага багатай, развітай мовы: у «Вянку» мы чытаем пераключы з антычных аўтараў — Гарцыяна і Авідыя, з рускай — Пушкіна, Святагора, Майкава, Розенгейма, з намецкай — Шылера, Гейна, Арэра, з французскай — Верлена, Верхарна, з фінайскай — Рунеберга, а тэксма са славянскіх, іспанскай, сербскай, украінскай, персідскай, японскай і іншых моў.

Далей М. Багдановіч перасцерагае, што ўзяць галу пазалію на шырокі агульначалавечай культуры будзе немагчыма без выкарыстання здабыткаў «той вышэйшай, што нам давала сусветная (найчасцей еўрапейская) паэзія». «Было б горш чым нядаўствам, — піша ён, — нічога не ўзяць з таго, што сотні народаў праз тысячы год сабралі ў скарбніцу сусветнай культуры («сударжы сталецця»), як гаворыць ён у другім артыкуле».

«І так амаль у кожным яго артыкуле жыве вострая занепакоенасць за лёс роднай літаратуры, за яе ўзагажэнне і творчасць ўзвышэнне.

Урэшце, у адным з артыкулаў свайго творчасці лічыць менавіта гэта — развіццё, ўзагажэнне стывалыя разнастайнасці нашай літаратуры: «Мая творчасць была накіравана гадоўным чынам на пашырэнне круга тэм і форм беларускай паэзіі».

Вялікае сур'езнага і глыбокага розуму, супаставлення і аналізу шляхоў, развіцця роднай літаратуры (яго як паэта больш цікавіла паэзія) з'явіўся выдатны па свайго прабліваці і разуменню спецыфічнасці нашай літаратуры і будучых запатрабаванняў, якія прад'явіць ёй наступныя пакаленні, артыкул М. Багдановіча «Забыты шлях». Спачатку наша паэзія, каб уварвалі лепшыя фальклорныя здабыткі, узяць аснову, зададзёную паляраідным развіццём, ды і наогул развіцця ў самабытных артыгналнага беларускіх формах, павіна, як значнаеца ў гэтым артыкуле, «трымацца народнай песні, які слапы трымацца плота». Але, пераймаючы народную песню, вусную народную творчасць, у лепшым выпадку дасягнем яе ўзроўня, станем з ёй упоравы. А перад паэзіяй стаіць больш складаная задача — па-сапраўднаму творча развіць народную

Асабліва многа для развіцця стывалыя разнастайнасці і ўзвышэння роднай літаратуры зрабіў ён свайго выдатны творчай практыкай. Глядзіць, які дывіпазон таматыкі, стывалыя багатае, жанравай разнастайнасці ў яго «Вянку» паводле аўтарскага вызначэння: «Каханне і смерць», «У зачараваным царстве» (наша багатая нацыянальная міфалогія), «Згукі бацькаўшчыны», «Старая Беларусь» (наша гісторыя), «Месце» (чыкл аб горадзе), «Думкі», «Вольная думка» (філасофія), роздум над супярэчнасці складанасцю з'яў жыцця», «Мадонны»... На мове, якая, здавалася, была падрыгавана толькі для «мужыччын» Уятыку, ён дамагаўся вызначыць усё сферы рачіснасці высокастылізаванага грамадства. І гора сцяваць, што ў самых неспрыяльных умовах, калі, па сутнасці, у нас і не было колькі-небудзь значнай літаратурнай традыцыі і яе выкрышталізаваля ішчы свае стыл мовы, Максім Багдановіч цаною неверагодных нама-

«Роль гэтага дапытлівага «кніжніка» ў вачах нашчалнаў з кожным пакаленнем узрасце. Магчыма, не для ўсіх зразумелы ў свой час, ён, па сутнасці, рабіў на некалькі пакаленняў уперад. «Шчасце свайго народа, — пісаў пра М. Багдановіча Кузьма Чорны, — ён бачыў у выхадзе яго на шырокую арэну агульначалавечай гісторыі. Які роўны з роўнымі, беларускі народ мыслыць ім сярэд усяіх іншых народаў, і ў гэтым галюўшых матывы яго творчасці. У гэтым глыбоканацыянальнае значэнне паэзіі Максіма Багдановіча, у яго матывы асобы беларускага чалавеча гушчары — гліш імкнення ў прагрэс усяго чалавечтва».

Алесь ЯСКЕВІЧ.

ПАМЯЦІ АУТАРА «ВЯНКА»

Кафедра літаратуры Гомельскага педінстытута правіла навуковае канферэнцыю, прысвечаную памяці аўтара «Вянкі». Уздольнікі канферэнцыі заслухалі даклады прафесара П. Ахрыменкі «М. Багдановіч і «Вянкі»», старшых выкладчыкаў М. Янукоўскага і М. Малуцькі, «М. Багдановіч і фальклор», «М. Багдановіч і руская літаратура», дацэнта В. Ахрыменкі «М. Багдановіч і антычная літаратура», выкладчыка М. Роданіна «Пераклады твораў М. Багдановіча на рускую мову».

НА РОДНЫХ БЕРАГАХ

25 мая спадчынецца 50 гадоў паэту Янку Непачаловічу. Сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі наіраваў юбіляру «вішаванне, у якім гаворыцца: «Дарогі Іван Данілавіч, дарогі Янка Непачаловіч! Гораці авітаем, ад усго сэрца вішучым Вас, удумлівага паэта, працавітага цудоўнага чалавечанамаўніста, з днём Вашага 50-годдзя.

І такім ён застаўся да гэтага часу. Жыве паэт у вёсцы Дараганаве, што на бліжэйшай Пічцы. Там ён настолькічы. Там і слухае мелодыі і навае роднай зямлі, там шукае яркія фарбы, там сцібуе са шырыня і прадэлітым людзьмі. Усё гэта пераходзіць у ягоныя вершы, сёбраўныя ў кніжках «Мера любові» і «Позні паром».

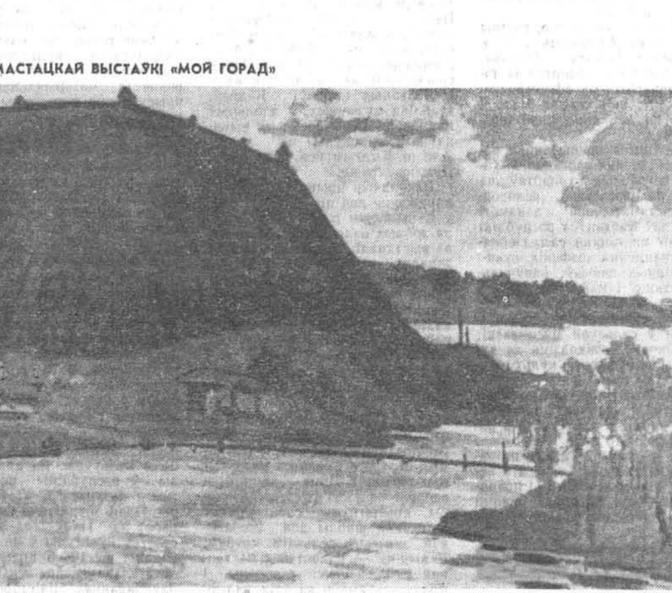
Строгая патрабавальнасць да сябе — назменная рыса Які Непачаловіча. У яго, мне здаецца, няма джурныччын «вары», кожны радок, і кожнае слова выверана і пастаўлена на месца, кожная думка ўзасохла ясна і пэўна. Мушцы таму паэт не ўключыць у свае інігі вольнага даваеннага верша: лічыць іх слабавацімі.

Як цяпер бачу гулькі сцену аўтара Янку Непачаловіча, педінстытута, шумныя гурты студэнтаў, сярэд якіх і мае сябры і з імі Янка Непачаловіч, сур'езны, удумлівы, засяроджаны, ён рэдка калі смяяўся...

І чыстым, як раса, — засталася, хоць і пранеслі мы іх праз цяжкія імправабаныя войны, па фронтавых дарогах і партызанскіх сцяжках. У зялёным і квіцым — універсітэцкім скверы мы шмат гаварылі аб літаратуры, аб будучыні, радаваліся кожнаму новаму вершу твораўшчыні, гуртам чыталі сёбраўныя нумары часопісаў, і — вельмі бязлітасна пераступалі перог. Дома пісьменнікаў. Гэта ж Парнас! Сяго месца! Асабліва сціпы быў Янка Непачаловіч. Мне нават здаецца, што ён ні разу так туды і не зайшоў.

Не зяртайце ўвагі на праціку. Дарогі мінакі братка. Я жыццём прапісана ў Мінску. Хоць жыць за сотні верст ад вас. І мы заўсёды адчуваем яго прысутнасць сярод нас, хоць сустракаемсця доволі рэдка.

Паэт у некаторых верхах сціпла гаворыць аб тым, што ягоны партызанскі паром быццам спазніўся да берагоў Парнаса. Згадзіцца тут з ім нелягя. Яго паром чыці і плыў паволі, але ўпаўнае, правільным курсам. І ён часціва прывёз паэта да прылесці — да 50-годдзя, а нам прывёз імямала пэўныччын, скарбаў, якіх і глыбокае лірыка, і роздум над жыццём, і добрая мастацкая публіцыстыка.

П. МАСЛЕНІКАУ. «Мінск, 1067 год» (маєла).

